

**PROGRESSİVİZM
VE
PROGRESSİVİZME ELEŞTİREL BİR
YAKLAŞIM**

Yaşar KOP*

ÖZET

Toplumsal yaşam için en önemli gereksinim olan eğitim, bir nevi ilişkilerin aktarılma biçimidir. Eğitim felsefesi de eğitimin amacına denk görülmüş, hiçbir zaman ayrı düşünülmemiştir. Günümüz eğitim dünyasında amaç; var olan bilgiyi ve bilinmesi gerekeni bir potada biriktirip analiz ve sentez yoluyla insanı başarıya ulaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda çeşitli felsefi akımlar ortaya atılmıştır.

Çalışmamızda bu akımlardan biri olan progressivizm incelenmiş, ayrıca neden eleştirildiğine dair açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler, ilerlemecilik, John DEWEY, eleştirel yaklaşım, eğitim felsefesi.

ABSTRACT

Progressivism

And

A Critical Approach To Progressivism

Education which is one of the important requirements for the society is a way of passing on relationships. Also, the philosophy of education has never been thought in a different way from education. The purpose of today's education is to gather the available information and to make the

---

* Arş. Gör. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi. E-mail: yasarsaray@mynet.com

individual attain success through analysis and synthesis. There have been several approaches to realize this purpose.

In this research progressivism which is one of these approaches has been studied, and the reasons about why it has been studied were also explained.

Key Words, *progressivism, John DEWEY, critical approach, philosophy of education.*

1. Giriş

Kuşaktan kuşağa, toplumdaki topluma veya bireyden bireye sosyalleşme yolu ile geçen davranışın öğrenilmiş şekli olan kültürün, varlığını borçlu olduğu eğitime, eğiten açısından bakıldığında; kişilere, insana özgü etkinlikleri, iç amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirilebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır diye tarif edilebilir. Bir başka ifade ile Aristo'nun dediği gibi, kişilere insan işini yapabilecek duruma gelmelerine yardımcı olmak; doğru bilmenin doğru düşünmenin, doğru değerlendirmenin, doğru eylemin ne olduğunu görebilmelerine yardımcı olmaktır denilebilir. Böylece bir üst etkinlik olarak karşımıza çıkan eğitimde, eğitici, insana ilişkin, insan etkinliklerine dair felsefi bilgiye sahip olmak zorundadır (Kuçuradi/ 1996: 8).

Japonların dediği gibi topyekûn bir ülkenin insanların kalkınması ve medeniyetinin yakıtı olan eğitim düşüncesi ile felsefi düşünce hiçbir zaman ayrı görülmemiştir (Can/ 1994: 1).

Eğitimin nasıl yapılacağı kadar, niçin yapılacağı da önemlidir. Amaçsız bir eğitim olamayacağına göre, felsefesiz bir eğitim de olamaz.

Eğitim felsefesi, eğitime yön veren, amaçları şekillendiren ve eğitim uygulamalarına yol gösteren bir disiplindir. Eğitim felsefesi, insanların hangi amaçlar için, nasıl yetiştirileceği konusunda rehberlik eder ve eğitime, irtibatla bulunduğu tüm toplumsal olgularla birlikte, bir bütünlük çerçevesinde anlam vermeye çalışır.

Çağımızda gerek yabancı ülkelerde ve gerekse Türkiye’de temel dünya görüşlerinde, amaçlarında, içerik ve yöntemlerde daima mevcut eğitimi köklü bir biçimde değiştirmeye yönelik bazı hareketlere eğitimde geleneksel olan her şeye ve özellikle de eğitimde muhafazakar olan anlayışlara bir tepki olarak bazı reformcu eğitim akımlarına rastlamaktayız (Değirmencioğlu/ tz: 87). Bu düşüncenin temelinde yatan şudur: Her toplumun yanı sıra, her insanın kendine özgü bir felsefesi vardır. Bu felsefe; nelerin doğru, iyi, güzel ve gerçek olduğu ile ilgili inançları, görüşleri, idealleri ve insanların doğru olarak kabul ettikleri varsayımları kapsar.

O halde her insan belli bir zihinsel olgunluğa ulaştığı andan itibaren dünyaya ve olaylara karşı bir bakış tarzı geliştirir. Var olan eğitim felsefesi de eğitim çalışmalarına yön verir. Eğitimle ilgili kararların verilmesinde ve eğitimin programlanmasında eğitim felsefesi büyük bir önem taşır.

Günümüze kadar çeşitli felsefi akımlara dayalı eğitim kurumları geliştirilmiştir. Şüphesiz her felsefi akım kendisine uygun insan yetiştirip, eğitmek ister. Bu durumda her görüşün eğitime yüklediği amaçlar farklılaşır. Fakat günümüzün küreselleşen dünyasında artık değişik düşünce biçimleri arasındaki uçurum olarak nitelendirilen ayrımlar gittikçe kapanmaya yüz tutmuştur. Çağdaş eğitim sistemleri çerçevesinde eğiten/eğitilen insan, farklı görüşleri kendisine özgü bir şekilde birleştirip, bir potada eritmeyi başarır. Bu başarının temelinde kuşkusuz eğitim felsefelerini bilmek ve bu konuda bilinçlenmek yatmaktadır.

Bu araştırmada felsefi akımlardan pragmatizme dayanan ve bu felsefenin eğitime uygulanmasıyla ortaya çıkan ilerlemecilik (progressivizm) ele alınarak incelenmiştir. Özellikle de bu çalışma ile progressivizm kuramına eleştirel bir tarzda yaklaşmıştır.

2. Progressivizm Kuramının Temeli: Pragmatizm

Pragmatizm (uygulayıcılık, faydacılık), Amerika Birleşik Devletleri’nde [A.B.D.] 1871 tarihinde Charles S. Pierce (1839– 1914) tarafından kurulmuş olup, 1898 yılında William James’in ruhsal yönden ele

alıp ayrı bir yorum yaptığı ve sonrasında John Dewey'in devam ederek geliştirdiği bir felsefi görüştür. Bu görüşe göre, bir düşüncenin anlamı davranışta kendini gösterir. Düşünce ayrılıkları, uygulamadaki farklılıklardan kaynaklanır. Buradaki düşünce eyleme yön veren görevsel bir süreçtir ve gerçek bir toplumsal görevdir (Bozkurt/ 1978: 21; Öncül/ 2000: 1105; Bayraklı/ tz: 163- 164).

Pragmatizme göre bir şey olduğu için değil, yararlı olduğu için doğrudur. Bu açıdan pragmatizm rasyonalizme karşıttır ve demokratik bir ahlakın temeli olmak savındadır. Pragmatizm karakter itibariyle “hümanist” olup, eski Yunan Felsefesinin “insan, her şeyin ölçüsüdür” ifadesini benimsemiştir. Okul, resmi akademik çalışmalara bağlanmaktan ziyade, gerçek hayat durumlarını kullanmalıdır (Tozlu/ 1997: 56- 57).

Pragmatizme göre eğitim “kişiyi yaşantıları yoluyla yeniden yetiştirme sürecidir”. Eğitimde amaç ise, “zekayı eleştirel sorgulama, akli kültürlemedir” (Değirmencioglu/ tz: 90; Bayraklı/ tz: 194- 195; Childs/ 1956: 142- 143). Pragmatizm, bilginin değeri ile ilgilidir. James'e göre; bir öğreti, insana yararlı olduğu derecede doğrudur. İnsan bilgilerini, bu dünyadan sürekli deneyler yaparak edinir. Bu nedenle, pragmatik anlamdaki hakikatin mutlak değeri olamaz; tüm doğrular insanla var olan ve insanla beraber değişebilen doğrudur. Buna paralel olarak ödev, sorumluluk ve özgürlük gibi kavramlar yalnızca insanlara getirdikleri yarar açısından bir değer kazanırlar. Aksi halde hiçbiri, pratik değerinin dışında bir anlam taşımamaktadır (James/ 1986).

James'den sonra pragmatizm akımını işleyen John Dewey, adı geçen akıma yeni anlayışlar ekleyerek genişletmiştir. Baskı yoluyla dış uyarımlarla sağlanan her çeşit disiplini reddeden, eğitimin amacını, çocuğun içinde yaşadığı hayat şartlarına uymasına yardımcı olmaktır diye belirten Dewey (Gürkan ve diğerleri/ 2003: 13; Dewey/ 1996: 138- 139; Cooney ve diğerleri/ 1993: 134- 135; Okyay/ 2002: 51) eğitime “bilimsel yöntem kullanarak sistemli bir soruşturma için bir öğrenme sürecidir” demektedir. Amaç ise eğitsel süreci devam ettirmektir. Sebebi eğitim sürecinin

kendisinin ötesinde bir sonunun olmamasıdır. Dolayısıyla eğitimde amaçlar ve muhteva değişen şartlara göre, sürekli olarak düzenlenmelidir (Gutek/ 2001: 94- 95; Childs/ 1956: 13- 14).

Dewey'e göre okul, hayata hazırlık değil, hayatın doğrudan doğruya kendisidir. Okul, çocuğun hayat yuvası olmalıdır. Bu hayat, çocuğun okulu bitirdikten sonra bir aile üyesi ve vatandaş olarak yaşayacağı hayattır. Sosyal hayatla sıkı bağlılık içerisinde bulunmak, aynı zamanda sosyal hayatın sürekli olarak "yeniden inşası" anlamını taşımaktadır (Dewey/ 1996: 20- 23; Gürkan ve diğerleri/ 2003: 15- 16; Aytaç/ 1976: 96). Bundan dolayıdır ki Dewey, okulun üç temel fonksiyonu üzerinde durmaktadır (Bayraklı/ tz:183; Değirmencioğlu/ tz: 91):

1. Basitleştirilmiş bir çevre sağlamak,
2. Özel olarak düzenlenmiş yaşantı ortamı sağlamak,
3. Sosyal çevredeki çeşitli üyeleri dengelemek.

Okuldaki öğretmenin amacı ise, öğrencilerini bağımsız düşünürler durumuna getirmek olmalı, sadece muhtevayla meşgul olmayıp, öğrencilerinin ihtiyaçları ve kapasitesi ile, etkileşimiyle de ilgilenmeli ve en iyi yaşama kalitesini teşvik etmelidir (Childs/ 1956: 221- 223; Değirmencioğlu/ tz: 91).

Bu fonksiyonların yanı sıra pragmatizmde demokrasi de büyük bir önem taşımaktadır. Demokrasi toplumun kendisini oluşturan üyeler tarafından ortak bir şekilde iyi hayat ve ahlak temellerine göre, yönetilme çabasıdır. Bu bakımdan pragmatizmde, demokratik eğitim ve okul ortamının gereği gibi sağlanması, olması gereken bir koşuldur (Childs/ 1956: 199- 203; Dewey/ 1996: 90- 95).

Sonuçta pragmatizm, özellikle John Dewey'in düşünme ve eğitim sistemlerini değiştiren bir felsefe olmuştur. Soyut ve değişmez kurumlar yerine deneyci yöntemi içeren ve bilimsel yöntemi savunan Dewey, eğitim felsefesinin merkezinde eğitim ve öğretime ilişkin düşüncemize yeniden biçim kazandıracak problem çözme, uygulama ve tecrübe gibi kavramlar kazandırmıştır (Gutek/ 2001: 121). Çünkü Dewey'in eğitim felsefesinin

hareket noktası tecrübedir. Nasıl ki yetişkinler her şeyi tecrübe edip öğrenirlerse, çocuklar da aynı şekilde tecrübe ederek öğrenirler. Tecrübe somut durumlar ve organik enerjiler arası etkileşimlerin sonucudur ve organizmayı güdülediği, imgelemi sağladığı ölçüde eğitseldir. Fakat tecrübenin anlamı ve önemi, tamamen tecrübenin öğeleri arası ilişkileri kuran ve reaksiyonda bulunan zihnin algılamasına ve kavramasına bağlıdır (Bal/ 1991: 41- 42).

3. Progressivizmin Kaynakları

Genel olarak, paylaşılmış öğrenme aktivitelerinin bir sonucu olarak çocuğun büyümesi ve gelişebilmesi için tamamen çocuk merkezli olarak bilinen ve John Dewey'in çalışmalarına ilişkin bir eğitim felsefesi diye tanımlanan (Jarvis/ 1990: 269; Marshall/ 1999: 335; Erjem& Sezgin/ 1992: 216- 217) progressivizmin temelini inmek gerekmektedir.

Progressivist eğitim birliği resmi olarak 1919 yılında kurulmakla birlikte bu kuramın kökleri 18. yüzyıl aydınlanma dönemine kadar uzanmaktadır. Aydınlanma çağı kuramcıları gibi, modern ilericilerde; toplumsal, siyasal ve ekonomik problemlere bilimsel yöntem ve insan zekasıyla çözümler getirerek çevrelerini; şartlarını mükemmelleştirme yeteneğine sahip bireyleri merkeze alan "ilerleme" düşüncesine önem vermişlerdir (Gutok/ 2001: 322).

Bu görüşün ilk kaynağı J.J. Rousseau'dur. Rousseau, çocuğun doğal güçlerinin bulunduğu ve doğal bir eğitimle bu doğal güçlerin ortaya çıkarılması gerektiğini ileri sürer (Başaran/ 1978: 58). Progressivistler, eğitim reformcusu Rousseau'nun düşüncelerini benimsemiş ve eğitimin kitap öğretiminden çok daha fazla şeyleri içermesi gerektiğini ileri süren Pestalozzi'nin düşüncelerine de yakınlık duymuşlardır. Pestalozzi'nin ileri sürdüğü eğitim anlayışı güvenli ve sevgi dolu bir ortamda yapılan, çocuğun içinde bulunduğu çevreden başlayan bir eğitimidir (Gürkan ve diğerleri/ 2003: 11).

Comenius, Herbart ve Froebel ise yaptıkları uygulamalarla öğrencilerin deneyimleri yoluyla öğrenmelerini ön plana alır ve öğrencilerin doğrudan olaylar ve doğa üzerinde gözlem yapmalarına, yaratıcı çalışmalarına önem verir. Çocukların otokratik bir disiplin ile değil, demokratik bir ortamda, sevgiyle eğitilmeleri gerektiğini savunurlar (Cooney ve diğerleri/ 1993: 79- 81; Gürkan ve diğerleri/ 2003: 12; Oktay/ 2002: 49-50; Başaran/ 1978: 58; Darling/ 1990: 44).

Progressivizm, Amerikan siyasetinde 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ilerici hareketin estirdiği sosyal reform rüzgarlarıyla filizlenmiştir. Woodrow Wilson'un "Yeni Özgürlük" (New Freedom), Theodore Roosevelt'in "Yeni Milliyetçilik" (New Nationalizm), Robert La Follete'nin "Wiskonsin Düşüncesi" (Wisconsin Idea) gibi Amerikan siyasal programlarındaki ortak düşünce toplumu, tüm Amerikalıların yararı için demokratik bir şekilde düzenlenmesi gerektiğidir. İlerici siyaset liderleri, orta sınıfa merkeze alarak adalet ve eğitim sistemindeki yenilikleri aşama aşama gerçekleştirecek reformlar hedeflemişlerdir. Psikoanalist ve ruh hekimi olan Sigmund Freud'un da düşünceleri ilerici eğitimcilerle yol göstermiştir (Gutok/ 2001: 323).

Avrupalı eğitim reformcuları ilerici eğitimcileri etkilerken Amerika Birleşik Devletleri'nde de John Dewey bu akımın gelişmesinde öncülük etmiştir. Dewey, öğretmenlerin dikkatini çocuğun doğasına ve ihtiyaçlarına çekerek, okul etkinliklerinin merkezine program yerine çocuğun kendisini yerleştirmiştir (Cooney ve diğerleri/ 1993: 139- 140; Darling/ 1990: 45). Bu yaklaşım günümüzde "çocuğa görelilik ilkesi" olarak kullanılmaktadır. Dewey program ve ders etkinliklerine fazla değer vermek yerine onları bir araç olarak düşünmek ve okulda zengin bir hayat oluşturarak, çocuğun gelişimini esas alır (Bal/ 1991: 40).

Kısaca özetlemek gerekirse, progressivizmi besleyen kaynaklar; Rousseau ve Pestalozzi gibi Avrupalı naturalist eğitimciler, Freud'un ve yeni Freud'culuğun psiko-analitik kuramı, John Dewey'in pragmatik yaklaşımı

ile yakın zamanların sosyal reformcularından olan W. H. Kilpatrick ve Body H. Bode vb.dir (Gutek/ 2001: 324; Ergün/ 1996: 80) denilebilir.

4. Progressivizmde Eğitim ve İlkeleri

Pragmatist düşüncenin eğitime uygulanış şekli olan progressivizmde, geleneksel eğitimin aşırı şekilcilğine, sıkı disiplin anlayışına ve pasif öğretime bir karşıtlık vardır. Toplum ve doğadaki gelişmeye uyum sağlayabilen ve onu kontrol etmeyi başaran bu kuram (Öztürk& Rahmi/ 2002: 74; Ergün/ 1996: 80), genel olarak eğitimde bireyin ilgi ve gereksinimlerine göre düzenlenir. Öğrenciler öğrenmeye etkin olarak katılır. Öğretmen öğrenciye rehberlik eder. Dolayısıyla bireysel öğretim teknikleri ön plana çıkar (Arslan/ 2002: 260; Sönmez/ tz: 54). Progressivizm, okul ile yaşantıyı birleştirmeyi, eğitimde öğrencilerin bireysel ilgi ve özelliklerini öne çıkarmayı, öğrencileri daha fazla aktif duruma getirmeyi amaçlar (Gutek/ 2001: 326- 327; Darling/ 1990: 46; Öztürk& Rahmi/ 2002: 74).

Eğitim, toplumda geleneksel olarak devam eden standartları ve değişmezlikleri değil, sürekli değişen hayatı öğretmelidir. Eğitilmiş kişi hayata uyan değil, hayata yön veren ve onu geliştiren kişidir. Genellikle A.B.D.'nde temsil edilen bu eğitim felsefesi çocuğun ilgilerine yönelmekte, özel problemlerin çözümünden hareket etmekte; her çocuğun kendi hayatını kendisinin kurmasını amaçlamaktadır (Sönmez/ 2002: 85- 86; Ergün/ 1996: 80; Değirmencioğlu/ tz: 94).

Bu eğitim anlayışında öğrencilerin öğrendiklerini kullanabilmeleri, eleştirici bir düşünceye sahip olmaları, yaşamayı öğrenebilmeleri esastır. Öğrencilerin genellikle kendilerinin teşkil ettikleri gruplarda çalışmalarını, ancak gerektiği zaman şahsen veya grup olarak öğretmenden yardım istemeleri bu yüzdendir (Ergün/ 1996: 81; Alkan/ 1983: 29; Gutek/ 2001: 327; Şişman/ 2000: 99).

Progressivizmin sınırlarını daha iyi çizmek için genel olarak ilkelerini, altı başlık halinde ifade etmek mümkündür (Kneller/ 1964: 96- 103; Arslan/ 2002: 261- 262; Sönmez/ 2002: 90- 93; Alkan/ 1983: 29- 30).

1. Eğitim çocuğun ilgi ve alakalarıyla bağlantılı ve aktif olmalıdır.
2. Problem çözümüyle öğrenmeye yer verilmelidir.
3. Öğretmenlerin rolü, yönetmek değil, ancak rehberlik etmektir.
4. Okul, öğrenciler arası yarışmadan ziyade, iş birliğini teşvik etmelidir.
5. Eğitim yaşam için hazırlıktan ibaret olmamalı, yaşamın bizzat kendisi olmalıdır.
6. Gerçek gelişmenin zorunlu koşulu olan fikirler ve kişiliklerin serbestçe etkileşimine imkan veren ve onu teşvik eden biricik ortam, demokratik ortamdır.

Progressivist bir öğretmen ise, geleneksel okullardaki öğretmenlerden, farklı olarak tanımlanmaktadır. Progressivist bir öğretmenin tarih, fen, matematik ve dil gibi disiplinlerin içeriği ve araştırma yöntemleri konusunda uzman olmasının yanı sıra öğrencilerini, projelerini planlayıp, başlatmaları ve sonuçlandırmaları konusunda nasıl yönlendireceğini bilme gereksinimi vardır. Öğretmen eğitim ortamında demokratik bir hava yaratmalıdır. Yani öğrencilere ceza vermemelidir (Gutek/ 2001: 332).

Her öğrenci farklı öğrenme biçimlerine sahiptir. İlgileri ve değerleri farklıdır. Çevresel faktörleri ve tecrübeleri de farklı farklıdır. Öğretmenler için de benzer farklılıklar geçerli olduğundan, onların da kişisel özellikleri ve psikolojik durumları belirli ders verme yöntemleri geliştirmelerinde rol oynar. Her öğretmenin zaman içerisinde geliştirdikleri bu yöntemlerden kolaylıkla başka yöntemlere geçebilmeleri veya değiştirebilmeleri nadiren mümkündür. Bu nedenle belirli yöntemlerle sınırlı bir öğretmenin birbirinden çok farklı bir öğrenme biçimleri ve deneyimleri olan 30 veya 40 öğrenciden oluşan bir sınıfta her öğrenciye ulaşabilmesi fiziksel olarak mümkün değildir (sporbilimleri.org, tz). Öğretmenlerin, çocuklarda yaratıcılığı geliştirebilmeleri ve onlara fayda sağlayabilmeleri için her şeyden önce kendilerinin çocuklar için uygun bir model olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, öğretmenler akıcı, esnek ve orijinal bir düşünme gücüne sahip olmalı ki, rehberlik yapabilsinler. Bir öğretmen için

belki de en zor şey, öğrenmenin merkezi olmaktan ziyade bir rehber olabilmesidir. Fakat progressivist görüşte öğretmen başarılı bir rehber konumundadır.

5. Progressivizme Eleştiriler

Bu başlık altında progressivizm, iki yönden ele alınacaktır. Bunlardan ilki şudur, bir şey mutlak iyi ya da mutlak kötü değildir. Başka bir ifade ile her şeyde olduğu gibi bu kuramın da faydaları ve faydalarının yanında eksileri de vardır. Progressivizmin faydalarını şu ana kadar değinilen başlıklardan özetleyerek şöyle sıralayabiliriz:

1. Öğrenci kendini tanır ve bireysel özelliklerinin farkında olur,
2. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir,
3. Zamanını ve enerjisini verimli kullanır,
4. Yetenek ve ilgi alanlarının farkında olarak bunları geliştirir,
5. Kişisel, bilişsel, sosyal ve devinsel gelişim için istekli olur,
6. “Yaşam boyu öğrenme” bilincini hayat tarzı haline getirir,
7. İşbirliği ile çalışma becerisi kazanır,
8. Anlamlı öğrenme için öğrenme stratejileri geliştirir,
9. Grupla uyum içinde çalışır ve düşüncelerini rahatlıkla söyler,
10. Olası problemlere çözüm önerileri getirir,
11. Eleştirel düşünme beceri ve alışkanlığı kazanır,
12. Teknoloji ürünlerini tanır ve bunları kullanma becerileri kazanır,
13. Etkili iletişim becerilerini geliştirir,
14. Akademik bilgiler ile yaşam arasında bağ kurar,
15. Kendine özgü öğrenme stillerinin farkına varır ve bunları etkili şekilde kullanmayı öğrenir.

Bu maddeleri çoğaltmak mümkündür. Eleştirilere geçmeden önce dikkat edilmesi

gereken bir hususu belirtmekte fayda vardır. Progressivist görüşün öncülerinden olan Dewey, muhaliflerinden önce bu kuramı ilk eleştirenlerden biri olmuştur.

Dewey, progressivizmin sadece geleneksel sisteme karşı set oluştursun diye var olduğunu söyler. Çünkü Dewey, çoğu ilericilerin / ilerlemecilerin, geçmişi tamamen ihmal etmelerinden yakınmakta onların eğitim tezlerindeki karışıklıklardan kaçınmaları gerektiğini savunmaktadır. Progressivist eğitim içeriğinin yanlış doldurulmamasını da isteyen Dewey, geçmişin, yeni bir yaşantı oluşturmada araç olarak kullanılmasını ısrarla belirtmiştir. Diğer progressivist eğitimcilerin aksine, çocuk doğasını sadece merkeze oturtmakla işin bitmediğini, asıl yapılması gerekenin genellikle öğrenmenin başlangıcında yer verilen çocuğun ilgi ve gereksinimlerinin sonuçlandırılması gerektiğidir. Çünkü Dewey'e göre bu konu neticeye vardırılamamıştır. Tüm progressivistlerce asıl yapılması gereken şudur: Bilimsel yöntem ve zihinsel araştırma sistematik bir şekilde kullanılmalıdır. Yoksa bu kuramın başarıya ulaşması söz konusu olamaz (Shook/ 2002; Gutek/ 2001: 325- 328; Dewey/ 1996: 357- 358).

Progressivizmin diğer öncülerinden biri sayılan Body H. Bode (1973- 1953)'de bu akımın birtakım yönlerini eleştiren bir Amerikan eğitimcisidir. Bode, eğitim etkinliklerinde yalnız çocukların bireysel ihtiyaç ve ilgilerine yer vermenin karşısında olmuştur. Çünkü ona göre var olması gereken; çocuğun ortak ilgilerine önem verilmesi ve demokratik ilke ile uygulamaların okullarda daha çok değer kazanması için çalışılmasıdır (Pulliam/ 1987: 163- 164; Alaylıoğlu& Ferhan/ 1976: 36).

Takvimler 20. yüzyılın ilk çeyreğini gösterdiğinde Dewey'in eğitim felsefesi ABD' nde olduğu kadar diğer ülkelerde de destek görmüştür. Fakat özellikle aynı yüzyılın ortalarına doğru kuvvetli bir muhalefet biçimlenmeye başlamıştır. Bunların çoğu, insan biçimleriyle uğraşan profesör ve meslekten olmayan okul eleştirmenleriydi. Çünkü görece kadar, deneysel progressivist eğitim kurumlarına Amerikan halkının çoğunluğu dahi, hazır değildi (Cosser and Bernard/ 1974: 599- 600; Büyükdüvenci/ 1987: 90- 94).

Muhafif olan muhafazakarların öncülüğünü Chicago Üniversitesi Başkanı, Robert M. Hutchins yapmaktaydı. onun itirazı bu eğitim düşüncesinin doğalcılığından ziyade kuramın romantik ve akılcılığı dışlayan özelliğine idi. Hutchins, bunun yerine doğal yasaya dayalı, doğalcı bir eğitim felsefesini benimsedi. Dahası doğadaki benzerliklerden hareketle eğitimin saptanabileceğini iddia etti ve bunu savundu (Büyükdüvenci/ 1987: 94- 95).

Kneller'e (1964: 103- 106) göre ise;

Çocuk merkezli okul disiplini açıkça eleştirilmelidir. Progressivizm ferdi aktiviteyi sağlar. O da kişisel gelişim, sosyal iyileşme ve iyi hayata sebep olur. Fakat nasıl bir gelişme ve iyileşme iyi bir hayat belirlemektedir. Eğer çocuğa özgür kişisel aktivite için izin verilmekteyse, onun kazanması için sabit bir hedefi olmalı. Çocuk aktivitesi fikri/kavramı beğenilir bir şekilde, büyüme ve daha çok büyümeye yol açmalıdır.

Birçok eleştirmen açısından büyümeye yol açan kişisel aktivite, eğer mutlak bir sonu varda, birbiriyle bağlantılı sonuçları yoksa, haklı çıkartılmaktadır/doğrulanmaktadır. Eleştiriciler ayrıca, çocuk kendi meraklarıyla (yetenekleriyle) uyumlu olmayı öğrenmeli kuralına itiraz etmişlerdir. Tabi ki biz, ihtisas yapan öğrencilerin çalışmalarında büyük bir özgürlük içerisinde olmalarına izin veririz. Fakat sadece tahminen gerçek yeteneklerinin ve ilgilerinin nerede olduğunu tanıyabilirler. Zeka olgunluğu aceleye getirilmemelidir. Ayrıca, profesyonel bir öğretmen kesinlikle bir öğrencinin bildiğinden daha çok bilmelidir. Bundan başka, öğretmen pedagoji, çocuk psikolojisi ve benzeri konularda bilgili ve eğitilmiş olmalıdır. Zaman az, ama öğrenilecek çok şey var. Eğer onların uzman tavsiyelerine ihtiyacımız yoksa, neden avukatlara, doktorlara ve dışçılara başvururuz. Profesyonellikler arasında farklılıklar varsa da

öğrencilerinin kendi kendini yönetimine de bir uzman danışmanın gözetimi altında izin vermelidir.

Progressivistler 1933'ün 8 yaş çalışması gibi deneyleri ortaya çıkarmaktadırlar. Çünkü, progressivist metotlarla mümkün olduğunca koleje hazırlanan öğrencilerin, geleneksel yöntemlerle hazırlananlardan daha iyi olduğunu söylemektedirler. Maalesef, çalışmanın kendi hala itilafıdır. Birçok eleştirmen, deneydeki birçok kontrolsüz değişkenlerin sayısını deneyin sonucunun kıymetini düşürmekte olduğunda ısrar etmektedirler. Bu ise onları kendi içlerinde hayatın iyi tarafları konusunda uyumsuzluğa düşürmektedir.

Demek ki ne yapılırsa yapılsın, okul gerçek hayat değil, suni bir öğretim ve öğrenme ortamı olarak görülmüştür. Eğitim sırasında çocuğu serbest bırakmak onun hayat amaçlarını, gelecek 50 yıldaki hayatı çok iyi tasarlamasını gerektirir ki bu, yetişkin eğitilmiş kişiler için bile her zaman mümkün değildir (Ergün/ 1996: 81).

Pulliam'a (1987: 163- 15) göre de;

İdealistler, realistler, essentialistler ve diğer pragmatizme karşı olan felsefeler en başından beri progressivist eğitimin eleştircileri olmuşlardır. Filozofik eleştirilere ilaveten, akademik başarıyla ilgili birçok sayıdaki çalışmalar da progressivizm okullarında başlamış ve öğrencilerdeki belirgin zayıflığın etkisini arttırmıştır. Arthur Bestor, James Conant, John Gardner ve Hyman Rickover eğitim üzerindeki yeni taleplerin oluşturulmasını savunan önemli eleştirmenler içerisindeydiler. Onlar eğitimde fırsat eşitliğinin herkes için aynı eğitim anlamına gelmediğini ve milli refahın kabiliyet için özel hazırlık talep ettiğini iddia ettiler ve savundular.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, esasicilik diye anılan özcülük felsefesi de progressivizm akımına tepki olarak ortaya çıkmış, ilkeleri

arasında öğretmen ve konu merkezli bir eğitimi savunmuştur. Zorlamaya ve ezbere dayalı eğitim ise aslında kendilerinin en çok eleştiri oklarına hedef olduğu yönlerini oluşturmuştur (Ergun/ 2002: 64- 65).

Tüm bunların yanı sıra, progressivizmin devamı niteliğinde olan, yeniden kurmacılık (reconstructionism) progressivist akıma bir tepki olarak doğmuştur. Harold Rugg ve Geoerge S. Counts önderliğinde ortaya atılan bu akıma sonraları, Theodore Brameld gerçek hedefine ulaştırmıştır (Oliva/ 2001: 174).

Yeniden kurmacılığın zorunlu olarak ortaya çıkmasını sağlayan olay, 1929'ların sonunda baş gösteren büyük ekonomik bunalım ve devamında meydana gelen 1950'li yıllardaki nükleer tehlikedir. Kriz ile birlikte progressivist eğitimin amaçsız olarak algılanması, tüm değişkenlerin öğrenciye göre düzenlenmesi, konuların sadece günlük yaşamdan seçilmesi, toplumsal amaçları fazla dikkate almaması yeniden kurmacılığı büyük bir alternatif olarak göz önüne çıkarmıştır (Rich/ 1992: 231).

6. Sonuç

A.B.D.'nde bir eğitim hareketi olarak ortaya çıkan progressivizm, bir kuram olarak çocuğun ders ezberlemeye ve ders kitabına dayalı geleneksel eğitim yöntemlerinden kurtarılıp özgürleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Özellikle, çocukların ilgilerini, gelişim özelliklerini merkeze alan, öğrencinin etkinliğine, araştırıcılığına ve problem çözmesine önem veren öğrenci kararlarını ön plana çıkaran progressivizm eğitim akımı organize edilecek bir programla birlikte, çocuğun yaratıcılığını besler. Böyle bir programda öğretmen nitelikleri çok fazla önem taşır. Progressivist öğretmen; öğrencileri tanır, onların ilgilerine, gelişim özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun bireyselleştirilmiş programı düzenleyip uygular. Bu durum da öğretmen, sınıfındaki öğrenci sayısı kadar çeşitlilikte etkinlik planlayabilecek bir yaratıcılığa sahip olmak zorundadır (yaratıcı.htm, 2003). Bu çetin kuram da özgür kişiler yetiştirilmeye çalışılmış, Reboul'un (1991;

127) dediği gibi risksiz eğitim olmadığı da vurgulanmıştır. Gerçekten de öyle olmuş, yukarıda birçok faydası bulunduğunu söylediğimiz progressivizme, savunucuları dahil birçok kesim tarafından eleştiriler yapılmıştır.

Dewey'in geliştirdiği bu eğitim anlayışının derste planlılık, doğrusal sıra ve düzen ile zorlukları kademe kademe artırma gibi ilkeleri ortadan kaldırdığı, dahası bazı fikirlerini kaynak göstermeden Marx' tan aldığı, toplumsal ilişkiler ve toplumsal yaşam için zorunlu bilgilerin derste sistematik olarak öğrencilere kazandırılmasını görmezden geldiği ve hatta çağdaş endüstri toplumundaki eğitimi göz önüne almadığı konusunda görüşler ileri sürülmüştür (Dewey/ 1996: I- II).

Progressivist akımda, öğretmenin tarifi ile görevi çok iyi yazılmış ve çizilmiş olmasına rağmen bunun aslında en zor işlerden birisi olduğu nedense hep göz ardı edilmiştir. Mevcudunun 40-45 olduğu bir sınıf ortamında hepsini bir tarafa bırakın, öğretmenin öğrencilerin yarısına bile ulaşması mümkün görünmemektedir. Ayrıca geleneksel yönteme göre kendini yetiştirmiş ve geliştirmiş olan bir öğretmenin progressivist akıma adapte olması ise görünen diğer bir zorluktur. Bununla beraber öğretmenin amaçları arasına öğrencileri bağımsız bir düşünür yapmak, onların ihtiyaçları ve çevre ile etkileşimiyle de ilgilenmek eklenmiştir. Muhakkak ki hangi akım çerçevesinde olursa olsun örnek model olarak yol gösteren öğretmenden zaten bunları yapması beklenir. Fakat günümüzde özellikle de ülkemizde, “ne kadar para o kadar emek” sloganı ile ortaya çıkan öğretmenlerimizin hiç değilse hakikaten ekonomik bağımsızlıklarını ilan etmelerine devletçe katkıda bulunulması gerekmektedir. Böylelikle önceden planlanan mazeret siperleri de ortadan kaldırılmış olur.

Bunlardan başka eğer okul, öğrencileri işbirliğine teşvik edecekse; öncelikle okulun grup oluşturmada mükemmelliği yakalaması ve yakalatması gerekir. Çünkü bilindiği üzere genel bir insan fitratı olan vurdum duymazlık, sorumluluk bilmezlik ve arkadaşının iyiliğini suistimal etmek gibi olumsuz şartlar daima karşılına çıkacaktır. Dolayısıyla

progressivist prensipler arasında yer alan demokratik hava acilen oluşturulmalıdır.

Sosyal dünyanın, sosyal bir sonucu olarak bu kuram post-modernistlerce de eleştirilmiştir. Bunun nedeni olarak ise, umutsuz bir şekilde iyimser olması, tarihin ideolojik özel bir bakışı olmasından dolayı diye nitelendirilmiştir (Lawson and Jean/ 1996: 215).

Çocuğu kendi problemlerinin çözümü ile meşgul etmek, modern hayatın gerektirdiği hızlı ilerlemeyi engeller. Disiplinin olmadığı, tamamen öğrenci ilgi ve problemlerine yönelmiş bir eğitim kendisinden beklenen birçok fonksiyonları yerine getiremez (Ergün/ 1996: 81).

Hal böyleyken, sadece geleneksel eğitim modeli ile pasif öğrenci ve sistemin bütününe karşı bir tez oluşturmak için, mevcut disiplini hiçe saymanın bir anlamı yoktur. Yapılması gereken en makul iş, geleneksel sistemin içindeki kötü ve zayıf yönleri ayıklayıp bunların yerine açığı kapatacak teklifler getirmektir.

Bu açıdan bakıldığında progressivizm ekolüne mükemmel demek yanlış olacaktır. Genel hatlarıyla öğrenilmek istenenlerde ve hedeflerde sınır olmaması, hedef cümlelerin esnek yazılması ve özellikle zihinsel etkinliklerin önemli olması, üzerinde tekrardan düşünülmesi gereken konular arasındadır. Önemle üzerinde durulması gereken bir husus da çocuklara verilecek eğitimde ve önlere sunulan kitaplarda; kavramlar azaltılmalı, yöntemler çoğaltılmalı, değerlendirme ise mümkün olduğunca üzerinde en çok durulan başlık olmalıdır. Çünkü sınavdan kötü alan bir öğrenciyi o an ki ortamını değerlendirmeden “tamam sen başarısızsın” diye nitelemek ortaya attıkları demokratik okul ile bağdaşmayacak bir durum oluşturur.

Hiç şüphesiz hepsinden önemlisi, progressivist görüşe göre madem ki eğitimde amaçlar ve içerik, değişen şartlara göre devamlı olarak düzenlenmelidir, o halde konuların seçiminde toplumsal amaçlara gerektiği önemi ve dikkati vermemeleri hanelerine yazılacak en büyük eksilerden birisidir. Buna ek olarak okulun donanımı ve öğretmenin rehber olacak şekilde yeni bilgi ve teknolojilerle donatılmış olması şarttır. Çünkü, yapılan

veya yapılacak olan bir işin, temeli atılıp alt yapısı tamamlanmadan uygulamaya koymak onun başarısızlığı ile sonuçlanabilir.

KAYNAKÇA

- ALAYLIOĞLU, Ruşen; Ferhan, OĞUZKAN; Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İstanbul, İnkılap ve Aka Yayıncılık, 1976.
- ALKAN, Cevat; Eğitim Felsefesi, Bursa, Uludağ Üniversitesi Yayınları, 1983.
- ARSLAN, Ahmet; Felsefeye Giriş, Yedinci Baskı, Ankara, Vadi Yayınları, 2002.
- AYTAÇ, Kemal; Çağdaş Eğitim Akımları, Ankara, Ünivers Basımevi, 1976.
- BAL, Hüseyin; “Mustafa Necati- John Dewey ve Türkiye’de Öğretmen Sorunu”, Mustafa Necati Bey Sempozyumu, Kastamonu, 1991.
- BAŞARAN, İ. Ethem; Eğitime Giriş, Ankara, Bımaş Yayınları, 1978.
- BAYRAKLI, Bayraktar; Mukayeseli Eğitim Felsefesi Temelleri, İstanbul, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, tz.
- BOZKURT, Nejat; “William James’in Pragmatizm ve Hümanizm Anlayışı”, Felsefe Arkivi, S. 21, İstanbul, 1978.
- BÜYÜKDÜVENCİ, Sabri; Eğitim Felsefesi; Yazılar, Ankara, 1987.
- CAN, Muhiddin; Üniversite Bilim Adamı İlişkisi, İzmir, T.Ö.V. Yayınları, 1994.
- CHILDS, John; American Pragmatizm and Education, New York, Henry Holt and Company, 1956.
- COONEY, William; Charles, CROSS; Barry, TRUNK; From Plato to Piaget, Lanham, New York and London Üniversity Press of America, 1993.
- COSER, Lewis; Bernard, ROSENBERG; Sociological Theory, New York, Collier Macmillon International Editions, 1976.

- DARLİNG, John; "Progressivizm and Individual Needs", (N. Entwistle), Handbook of Educational Ideas and Practices, London and New York, Routledge, 1990.
- DEWEY, John; Demokrasi ve Eğitim, (Çev: T. Yılmaz), İzmir, E.Ü.E.F., 1996.
- DUCASSE, Pierre; Büyük Felsefeler, (Çev: N. Önal), İstanbul, Varlık Yayınları, 1972.
- ERGÜN, Muammer; "Eğitimin Felsefi Temelleri", (Ed: Ö. Demirel, Z. Kaya), Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Pegem A, 2002.
- ERGÜN, Mustafa; Eğitim Felsefesi, Ankara, Ocak Yayınları, 1996.
- ERJEM, Yaşar; Sezgin, KIZILÇELİK; Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü, Konya, Günay Ofset, 1992.
- GUTEK, Gerald; Eğitim Felsefesi ve İdeolojik Yaklaşımlar, (Çev: N. Kale), Ankara, Ütöpya Yayınevi, 2001.
- GÜRKAN, Tanju; Ayla, OKTAY; Rengin, ZEMBAT; Özgül, UNUTKAN; Ne Yapıyorum? Neden Yapıyorum? Nasıl Yapıyorum? İstanbul, Ya-Pa Yayınları, 2003.
- JAMES, William; Pragmacılık-I, (Çev: M. Aşkın), İstanbul, M.E.G.S.B., 1986.
- JARVIS, Peter; An International Dictionary of Adult and Continuing Education, London & New York, Routledge, 1990.
- KNELLER, George; The Philosophy of Education, New York, London and Sidney, 1964.
- KUÇURADİ, İoanna; "Türkiye Felsefe Kurumu Başkanı İ.Kuçuradi'nin Açılış Konuşması", Felsefe Açısından Eğitim ve Türkiye'de Eğitim, (Haz: B. Çotuksöken), İstanbul, 1996.
- LAWSON, Tony and Jean, GARROD; The Complete; Sociology Handbook, London, A Member of the Hodder Headline Group, 1996.
- MARSHALL, Gordon; Sosyoloji Sözlüğü, (Çev: O. Akınhay ve D. Kömürcü), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

- OKTAY, Ayla; Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem, İstanbul, Epsilon, 2002.
- OLİVA, Peter F.; Developing the Curriculum, USA, Longman, 2001.
- ÖNCÜL, Remzi; Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü, İstanbul, MEB, 2000.
- ÖZTÜRK, Cemil; Rahmi, OTLUOĞLU; Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller, Ankara, Pegem A, 2002.
- PULLIAM, D. John; History of Education in America, Ohio, USA, Merrill Publishing Company, 1987.
- REBOUL, Olivier; Eğitim Felsefesi, (Çev: I. Gürbüz), İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.
- RİCH, J. M.; Foundations of Education Perspectives on American Education, USA, Mac Millan, 1992.
- SHOOK, John; "Dewey'in Pedagojik İnançlarının Felsefesi Bağlamı", (Çev: C. Turer), Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi II, S.1, 2002.
- SÖNMEZ, Veysel; Eğitim Felsefesi, Ankara, Anı Yayıncılık, 2002.
- SÖNMEZ, Veysel; Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Anı Yayıncılık, tz.
- ŞİŞMAN, Mehmet; Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Pegem A, 2000.
- TOZLU, Necmettin; Eğitim Felsefesi, İstanbul, MEB, 1997.
- www.sporbilimleri.org/ders/ogretmenlik/materyal.doc/Şahin,İsmet
<http://yaratıcı.htm> + progressivizm (03. 09. 2003).